

משולחן שלמה

עיונים ופנינים בפרשה משיעוריו של
הגאון הינוקא
 רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

גליון
188

פרשת שלח

אנשי המלחמה

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְמַה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת פִּי ה' וְהִיא לֹא תַצְלַח, אֵל תַּעֲלוּ בִּי אִין ה' בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם (יד, מא-מב). כאשר הוכיח משה את ישראל קודם מותו, הוכיחם בין הדברים על אשר לא סרו למשמעתו ועלו למלחמה זו באמורי, כמו שאמר (בדברים א, מא-מד) "ותענו ותאמרו אלי חטאנו לה' אנחנו נעלה ונלחמנו... ותהינו לעלות ההרה, ויאמר ה' אלי אמור להם לא תעלו ולא תלחמו כי אינני בקרבכם... ותמרו את פי ה' ותזידו ותעלו ההרה, ויצא האמורי היושב בהר ההוא לקראתכם וירדפו אתכם כאשר תעשינה הדבורים".

ובהמשך הכתובים קראם משה מפני כך 'אנשי המלחמה', כמו שאמר (בדברים ב, יד-טו) "והימים אשר הלכנו... שלושים ושמונה שנה עד תום כל הדור אנשי המלחמה מקרב המחנה כאשר נשבע ה' להם, וגם יד ה' היתה במ להומם מקרב המחנה עד תומם", ומובא ברשב"ם (שם) ש'אנשי המלחמה' הללו היו אותם שנאמר בהם "ויעפילו לעלות אל ראש ההר" (במדבר יד, מד), שהם 'אנשי המלחמה' הידועים לנו שעברו על פי ה' וְהִיָּינוּ לעלות ההרה, אבל אלו שלחמו בסיוחן ועוג אינם נקראים בכתוב 'אנשי המלחמה', כי נלחמו על פי ה'. וכן פירש החזקוני (שם, טז).

ויעפילו, והאפילו

וחטאם היה במה שְׁהִיָּינוּ לעלות ההרה ללא שהסכימה עימהם דעת משה מפי המקום, כמו שפירש רש"י (יד, מד) מה שנאמר בהם 'ויעפילו' שהוא לשון חוזק ועזות, ובוזה הביאו 'אפילה' על עצמם כמו שאמרו בבמדבר רבה (יז, ג), כנגד מה שהלכו בעצתם באפילה וחשיכה, כמו שפירש רש"י (שם) עוד בשם התנחומא (תנחומא ישן שלח, הוספה יט) ש'ויעפילו' הוא לשון 'אופל', שהלכו חשכים שלא ברשות. וכן תרגם זאת יונתן (יד, מד) 'אזדרוז בחשיכה'. והכל מפני שהלכו בזה בזדון כנגד דעת משה, כמובא במדרש אגדה (במדבר יד, מד) שמשה היה מונעם שלא ילכו ויכנסו בארץ, כי אי אפשר להם לבטל גזירת המקום בחטאם במרגלים "במדבר הזה יתמו ושם ימותו" (יד, לה), והם היו בוטחים לבטל הגזירה מתוך מה שהתוודו על חטאם ואמרו 'חטאנו לה', אבל באמת טעו בזה שלא סרו למשמעתו של משה, ועל כך נאמר (בקהלת ב, יד) "והכסיל בחושך הולך".

עד תום כל הדור

כי למשה גילה ה' דרכי תעלמותיו בהנהגת ישראל כפי הנצרך להם, והוא שידע הדרך כיצד לעלות ולכבוש את ארץ ישראל, ואף כאשר חטאו במרגלים ידע משה סדר הראוי להם בכדי שתתקבל תשובתם ויהיו ראויים לירש הארץ, שתלוי הדבר בכך שיקבלו נזיפתם ויסבלו עול נידויים עד שיתמו כל אנשי אותו דור כפי שגזרה חכמתו יתברך, וכמובא בתנא דבי אליהו רבה (פכ"ט). והוא מפני שהיה חטאם מרידה במלכות ה', כמו שביאר התוספות בן יחיאל (שם) שכאשר פגמו בארץ ישראל שהיא בסוד מלכות שמים, לא הועילה תשובתם כי אם אחר שיקבלו גזירת נידויים, וכענין הבזיון לתלמיד חכם שתובע הקב"ה כבודו מאד כמו שאמרו במסכת

ברכות (בדף יט ע"א), וכאשר לא הלכו בעצתם כפי דעת משה, לא היתה מלחמתם על פי ה', ונגפו ונפלו.

וזאת על אף שהיתה מחשבתם טובה, כמו שכתב האור החיים (במדבר יד, מד) שטעו בהוראת דעתם, כי סברו שמפני שהם מרדו בה' כאשר אמרו שאינו יכול לתת בידם העמים הרמים, לכך יש להם לתקן זאת מתוך שיגלו בטחונם בה' ויקבעו האמונה בדעתם שבוודאי יצילם ברחמיו ויעלו ההרה, אבל באמת לא נתרצה להם ה', וכפי שגילה סודו למשה, מפני שהיתה מכתם טריה וכבר נגזרה עליהם הגזרה. וכמו שביאר האור החיים (דברים א, מד) עוד, שעיקר הדבר הוא, שכאשר לא הלכו בעצתם כפי דעת משה, נגלה זדון ליבם שלא היתה כוונתם באמת לתשובה, כי עשו הדבר בלא מרדות והכנעה ובקשת תיקון לפני ה'.

עת מלחמה ועת שלום

כי דרכי המלחמה של ישראל מסורים ביד חכמי הדור מעבירי התורה מדור לדור, שמתוך שידועים לישא וליתן במלחמתה של תורה נעשים הם 'איש מלחמה' כמו שאמר רב יהודה בשם רב במסכת סנהדרין (בדף צג ע"ב), שמסורים תכסיסי המלחמה בידם לידע אימתי הוא 'עת מלחמה' ואימתי הוא 'עת שלום' (קהלת ג, ח), וכמובא באיכה רבה (א, לא) שאחר שלש שנים ומחצה שהטיל אספסיאנוס מצור על ירושלים, שרפו הבריונים את אוצרות התבואה שאגרו שם למחייתם, בכדי להכריח את אנשי ירושלים להילחם באספסיאנוס וחיילותיו, אבל לא כן היתה דעת רבן יוחנן בן זכאי, שכאשר ראה את בני ירושלים בשוק ששולקים תבן ושותים מימיו, אמר, וכי בני אדם ששולקים תבן ושותים מימיו יכולים לעמוד בחיילותיו של אספסיאנוס, וכך הבריה עצמו לפני אספסיאנוס להציל שארית הפליטה מחכמי ישראל.

וזאת על אף שבדרך הטבע ניכרה גבורתם אף אז, כמובא באבות דברי נתן (שלהי פ"ו) שכל אחד ואחד מישראל היה שרוי נגד חומותיה של ירושלים, וכנגד חמש תמרים שנתנו לו ירד ונטל חמשה ראשים מאנשי אספסיינוס, וכאשר הציץ אספסיינוס בצואתם וראה שאין בהן מין דגן, אמר לחיילותיו, מה אלו שאין אוכלים אלא תבן, כך הורגים הם בהם, אילו היה אוכלים כל מה שאתם אוכלים ושותים, על אחת כמה וכמה שהיו הורגים אתכם. אלא שידע רבן יוחנן בן זכאי בחכמת תורתו שאין העת נכונה למלחמה, ומוכרחים אנו ליתן פנינו לשלום עם אספסיאנוס לצורך שעה.

ואל מצנינים יקחהו

והוא מפני שדרכי המלחמה של ישראל תלויים בגילוי השגחתו יתברך עימהם למעלה מהטבע, והוא כאשר ידבקו בכל מלחמתם אך בגילוי האמונה בשלימות כפי דרכי התפילה וההכנעה לפני הבורא ב"ה, כמו שדרשו בוויקרא רבה (כח, ד) מה שאמר אליפז לאיוב (ה, ה) "אֲשֶׁר קָצְרוּ רָעַב יֹאכַל וְאֵל מְצַנֵּים יִקְחָהוּ" על כמה וכמה צדיקים שהיו רעבים לאכול ולנצח אויבם הרשע, ולא ניצחו אותו במגן וצינה של כלי זין, אלא בתפילה

ואלה יעמדו על הברכה

העלון מוקדש לרפואת ישועת והצלחת:

יעקב יקיר בן לאה, יוסף בן אלישבע הדסה, אלישבע הדסה בת שרה.

להקדשות ניתן לפנות בטל' 076.599.599.1

לעילוי נשמת

רה"י רבי מיכל יהודה בן משה דוד לפקוביץ זצ"ל,
 חי בן סימה, שיינא בת מיכל, ראו דור דרור בן רונית,
 איסוג בן מריה.

בתפילה בלבד, כגון אברהם במלחמתו בנמרוד, ומשה במלחמתו בפרעה, ובסיוחיו ועוג, ועוד ועוד.

והוא כמו שכתב רבינו בחיי (בבראשית מט, יב) שלכך לא נמצאת האות ז' בברכת יעקב ליהודה, מפני שמלכות ישראל הבא מיהודה אין עיקר נצחונם בכלי זיין כשאר האומות, שהרי החרב ירושה היא לעשיו, אבל מלכות ישראל לא בחרבם ירוש ארץ, ואינה נוהגת מנהג הטבע ובכח היד, אלא רק לפי הזכות והעונש בכח הבורא ב"ה. וכמו שכתב (בבראשית לב, ח) עוד, שצריכים אנו לילך בדרכי אבותינו ולהתקין עצמנו להקביל פני הקמים נגדינו במנחה ובלשון רכה ובתפלה לפני הקב"ה, וכאברהם שהתקין עצמו כנגד עשיו בדורון בתפילה ולמלחמה (תנחומא ישן וישלה ו), אבל אנו בגלותינו אין מלחמתנו אלא בתפילה.

לה' התשועה

ואף כאשר באה 'עת מלחמה' כפי שנודע ונגלה לחכמי ישראל שנצרך כן באותה שעה, הנה כל עיקר מלחמת ישראל הוא רק בתפילה, וכמו שביאר רבנו בחיי (בריש פ' שלה) שזו היתה חטא המרגלים והמעפילים, שסמכו עיקרם על ההשתדלות במלחמה כפי דרכי הטבע, אבל באמת מקרא מלא הוא במשלי (כא, לא) "סוס מוכן ליום מלחמה ולה' התשועה", שמוזהיר שלמה המלך שכאשר צריך לילך למלחמה על אויביו ראוי להכין כלי זיין וסוסים ומרכבות כנהוג בכדי שלא ימסר ביד אויביו, ולא יסמוך על הנס, אבל מאידך אחר שעשה לו כל יכולתו והשתדל בכל כוחו בהכנותו בדרך הטבע, ראוי לו לבטוח במלחמתו רק בהש"ת לבדו, שימסור הענין למי שהתשועה לו ולא יבטח בהכנות האלה. ובזה חטאו המרגלים והמעפילים, שסמכו עיקרם על הכנתם, ולא מסרו תשועתם בידי הבורא ב"ה כראוי.

חרב תפילתי וקשת בקשתי

וזאת אשר מסר בידנו אבינו יעקב, כמו שאמר ליוסף על חלק ארצו בשכם "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי" (בראשית מח, כב), ותרם אונקלוס 'בצלוחי ובבעותי' - (בתפילתי ובבקשתי), וביאר רבינו בחיי (שם) שרימו לו שעיקר מה שיזכו ישראל לכבוש הארץ תהיה בכח זכות יעקב שתעמוד בעדם במלחמתם, והוא מצד דרכי התפילה שחקק בזרעו לדורות, שהתפלה מגינה על האדם שחרב ביד גבור. וכן כתב עוד בכד הקמח (ערך רשות ב) שדבר ידוע שכאשר

היו נוצחים ישראל האומות במלחמותיהם לא היו נוצחים בריבוי עם, וגם לא מצד החרב והכלי זיין, שהרי החרב ירושה היא לעשיו, אלא עיקר נצחונם היה בזכות האבות שעמדה בעדם.

אשרי תמימי דרך

ועל כך אמרו במדרש שוחר טוב (ריש מזמור קיט) שכאשר יבואו האומות להלחם לעתיד בירושלים שם תהיה בהם יד ה' להשקותם כוס התרעלה, שילכו הם לאנשי יהודה ויכריחום להילחם כגיבורים, אבל בני יהודה יתנו בטחונם בליבם רק על התפילה, ובזה יאמר להם הקב"ה, בתמימות באתם, חייכם שהתמימות מעלה אתכם, שנאמר (משלי יא, ג) "תומת ישרים תנחם", ובאותה שעה נותן להם הקב"ה לבני יהודה גבורה, והם שולפים כלי זיין שלהם ומכים לאותם האנשים מימינם ומשמאלם והורגים אותם. היינו שמתוך תומתם וישרותם לפניו יתברך בבטוחנם על התפילה לבד, נעשית להם החרב לגילוי כח התפילה, והיא היא נצחונם האמיתי של ישראל.

ה' אלהיכם ההולך לפניכם

והוא מפני שחפץ הקב"ה לגלות על ידי ישראל את גילוי הנהגתו שלמעלה מהטבע, וכמו שביאר השם משמואל (פ' שלה, תרע"ב) שכאשר הנהגה היא מתוך נסים נגלים שמתגדל ומתקדש שמו הגדול בעולם, הנה בזה אין מקום לקטרוג, כי אין להם רשות לקטרג שלא יתגדל ויתקדש שמו הגדול בעולם, אבל להיפך יכול לקום המקטרג ולסדר טענותיו, שהרי תלוי הכל בכל דרכי הטבע שבהם נסתרת גילוי השגחתו יתברך והנהגת מידת רחמיו.

ובזה טעו המעפילים, שלא שעו לדברי משה שרצה להנהיגם בכבישת הארץ למעלה מהטבע, כמו שאמר לישראל (בדברים א, כט-ל) "לא תערצון ולא תיראון מהם, ה' אלהיכם ההולך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם", כי מפני ששמעו נבואת אלדד ומידד ש'משה מת והושע מכניס' את ישראל לארץ כמו שאמרו במסכת סנהדרין (בדף יז ע"א), סברו בטעותם שהנהגת יהושע לא תהיה בדרכי הגילוי שלמעלה מהטבע, ולכך צריכים הם לכבוש הארץ כפי דרכי הטבע לבד, אבל באמת צריכים היו להשליך את נפשם מנגד ולהאמין בדברי משה מפי הש"ת שאמר להם ללכת לארץ ישראל בכל משך שנות חניותם במדבר, ומה שירצה הקב"ה יעשה עמם, ובוודאי הוא הטוב המוחלט בעבורם ולא תשוב ריקם הבטחת הש"ת לאברהם שירשו בניו הארץ.

"אשא עיני אל ההרים" (תהלים קכא, א)

משיעור יום ה' בהעלותך תשע"ז

א

אֲיִן, מפני שאין מוח הבריות ושכלם יכול להבין ולהכיל השפעה שהיא ללא סוף ובלתי תלויה בדבר, והיא כנגד קוצו של י' שכמעט ונעלמת ואינה נראית, והיא אינה תלויה במעשי הבריות, אלא רק בכך שיתגברו באמונה והבטחון בטובו יתברך לבד.

ב

וזהו שאמר דוד המלך (בתהלים קכא, א) "אשא עיני אל ההרים, מֵאֵין יבוא עזרי", ש'ההרים' הם כנגד אב ואם, וכמו שאמרו במסכת ראש השנה (דף יא ע"א) שהאבות והאמהות הקדושים מכונים הרים וגבעות, וכמו שאמר רשב"י בתיקונ"ו (בהקדמה, בדף 1 ע"א), והם בסוד האותיות י"ה כמו שאמר רבי אבא בזוהר וארא (בדף כב ע"א), ובשפלותו רצה דוד המלך לומר שאינו ראוי לעמוד בדין גם כנגד מדרגת הנהגת אב ואם, וצריך הוא לרחמים גמורים שאינם תלויים במעשיו כלל, ולכך כלל את נשיאת עיניו למדרגת 'אין', שיתגלו בו הרחמים ממדרגה זו מצד שבוטח ומאמין הוא בשמירתו והגנתו יתברך עליו מכל פגע, כי סבר בשפלותו שמצד מעשיו אין בו הזכות לעמוד לפניו יתברך, וכענין שכתוב (תהלים לב, י) "רבים מאובים לרשע, והבוטח בה' חסד יסוכבנו" ואמר רבי אלעזר בשם רבי אבא במדרש שוחר טוב (בתהלים שם) שאפילו רשע הבוטח בה' חסד יסוכבנו.

כל עיקר עבודתנו בתורה ומצוות הוא לבוא בזה לתכלית רצונו יתברך ומטרתו בעולם, שהוא שתתגלה מלכותו יתברך ושכינת עוזו לכל יושבי תבל, וזוהי הנקראת 'עליית השכינה הקדושה', ש'עליה' זו משמעותה גילוייה של השכינה בעולם, ו'ירידת' השכינה בגלות היא כאשר נסתרת הנהגת ומלכותו יתברך בעולם. והנה קודם חטא אדם הראשון היתה השכינה למעלה במדרגת 'אין' הנקרא 'אריך אנפין', וכן היתה מדרגת השכינה והנהגת הש"ת עם ישראל במדבר, והנהגת מדרגת 'אריך' היא שמיטיב הקב"ה לטובים ולשאינם טובים ללא שיהיה תלוי ועומד הדבר כפי מעשי התחתונים, ובלבד שיהיה בהם אמונה ובטחון בו יתברך להשפיע להם טובה וברכה ושמירה והגנה.

כי הנה הם שלוש מדרגות, האחת היא מדרגת 'מלכות', ובזה נבחנים אנו כעבדים ונתינים למלכות, ובמדרגה זו כל קבלת שפע וכל הנהגה תלויה במעשינו ובקדוק הדין, וזו הנהגה היא כנגד האותיות ו"ה שבשם הוי"ה ב"ה. והשניה היא מדרגת 'בנים', שגם בזה נבחנים אנו לפי המעשים, אך הוא כמנהג אב ואם לבניהם שנוהגים הם עימם תמיד ברחמים ולפנים משורת הדין ובאהבה וקרבה, וזו הנהגה היא כנגד האותיות י"ה שבשם הוי"ה ב"ה. והשלישית והגדולה מכולם היא הנהגה ממידת 'אריך אנפין', שמאריך הקב"ה את השפעתו לכל הנבראים ללא תנאי, והוא למעלה מגילוי אהבת אב לבנו, ומדרגה והנהגה זו נקראת

וזו היתה מדרגת אדם הראשון קודם החטא. כי הנה קודם שנברא אדם הראשון היתה השכינה וגילוי רחמי ה' בבריאה כנגד מדרגת אב ואם כאמור, וכמובא בדברי רבנו האר"י בעץ חיים (בשער לט, א), אמנם כאשר נברא האדם והכניסו הקב"ה בגן עדן עלתה השכינה וגילוי רחמי השי"ת והנהגתו למדרגת 'אין' (כי גילוי יתברך שכנגד האות ה' עלה בחכמה כנוודע, וגילוי יתברך שכנגד האות ו' עלה עד למדרגת אריך הנקרא 'אין', וכמובא בדברי רבנו האר"י בליקוטי תורה (פ' בראשית) ועוד), וזהו שנאמר (בבראשית ב, ה) "ואדם אין לעבוד את האדמה", שהיה צורך בבריאת האדם בכדי שתעלה השכינה למדרגת 'אין' ויתגלו רחמי השי"ת על כל הנבראים על ידי האדם.

ואז היתה עבודת האדם בסוד יחוד שמות הקודש, וכענין שנאמר אז (בראשית ב, טו) "ויקח ה' אלהים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה", 'לעבדה' הוא כנגד מדרגת הבטחון בה' ב"ה, 'ולשמרה' הוא כנגד מדרגת האמונה בו יתברך, כי כל ענין בחירתו ועבודתו אז היתה בענין זה שייחד לשמות הקודש מתוך בטחון ואמונה בו יתברך, והיתה עבודתו בסוד 'מטי ולא מטי' כנוודע, היינו שהיה צריך מצד אחד לעבוד בבחירתו וכענין 'עבודה' אך מאידך צריך היה לבטל עצמו ולהיות כ'אין', מתוך התבוננות שאין נעשית העבודה על ידו אלא על ידו יתברך.

ולזה צריך היה אדם הראשון לילך כסדר בכל המדרגות האמורות, ביראה והכנעה, ובגילוי הרחמים, ובביטול הגמור שכנגד מדרגת 'אין' וגילוי הרחמים הגמורים. ולכך צריך היה לסמוך את עצמו על קדושת השבת, כי עבודת ימי החול בכללותם הם כנגד היראה, וגילוי הרחמים שכנגד אב ואם הם כנגד ליל שבת ויום שבת, והרחמים הגמורים שכנגד מדרגת 'אין' הם בסוד זמן מנחה של שבת, ובזה תלויה היתה גם סדר עבודת אדם הראשון, שתחילה צריך היה לידע שאין בכוחו לגמור היחוד ותיקון עצמו ותיקון העולם, אלא כל עבודתו היא כעין גילוי דעת שרצונו הוא לעשות רצונו יתברך, ולהראות לפניו יתברך את רצונו והשתוקקותו שיהיה גילוי טובו יתברך לכל הנבראים, ובזה יתגלה עליו מדרגת השבת שהיא גילוי הרחמים, שאז מתגלה שה' ב"ה הוא שעושה לכל המעשים כולם, ורק הוא יתברך שיכול כביכול לייחד ולגלות את שמו הגדול.

ו

אמנם כאשר חטא אדם הראשון עשה בזה לפי ערכו הרם פירוד בין מדרגת ה'אב' למדרגת ה'אם', ובין מדרגת ה'אב ואם' יחידו לגילוי מדרגת 'אין' כמו שאמר רשב"י בתיקון² (בריש תיקון סט, דף צט ע"א ואילך), וכענין שכתוב (בישעיה נט, ב) "כי אם עונתיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם", וניתק מעזרתו יתברך הבא ממדרגת ה'אין' כאמור, ועל כך אמר דוד 'מ'אין' יבוא עזרי', כי היה מתקן דוד חטא זה של אדם הראשון, ועסק לייחד את שלושת מדרגות הללו שכנגד השלושה ראשין, שהם סוד עצום וגנוז הנקראים 'אין' ו'אפס' ו'רישא דלא אתיידע' כמובא בדברי רבנו האר"י בעץ חיים (בשער יג, ב), שמורים שמות אלו על כך שאין לנבראים בהם כל השגה והבנה, והוא מפני שאין בשכל הנברא להבין כלל מרחמי השי"ת איך שהם לאין קץ ותכלית, ולגדולתו אין חקר, היינו שאין חקר ותפיסה לכל בן אנוש מענין חסדו וטובו של הבורא ב"ה.

והנה כלל עבודת האמונה והבטחון בהשי"ת תלויה היא בעיני האדם, כי כל האברים והגידים הולכים ונכללים אחר מדרגת העיניים כמו שאמר רבי יהודה בזוהר ויקהל (בדף ריח ע"א), ואם הולך האדם בעיניו חלילה לצד הקליפה אזי כל אבריו וגידיו הולכים גם הם לצד זה, ואם מסתכל בקדושה הולך כל גופו ונכלל בקדושה. וכאשר נברא אדם הראשון היתה כל עבודתו ליתן ולישא את עיניו אליו יתברך באמונה ובטחון בו, שהוא יתברך בוודאי יתקן לכל העולמות, והגם שהיו רגלי אדם הראשון נפרדים מיחודו יתברך כנוודע, עם כל זה צריך היה לסמוך עצמו עליו על השי"ת שיוציא מרשת רגליו ויעלהו ויגביהו אל היחוד השלם. אבל במקום לישא ולהרים את עיניו למעלה כמו שכתוב 'אשא

ובנוהג שבעולם דרך האדם לישא עיניו למדרגה הראשונה, לחשוב מהשי"ת והנהגתו בדרך המלכות, ואומד הוא את מדרגתו כפי מעשיו המדודים ומנויים על פי מידת והנהגת המלכות, ובזה הולך הוא ומתרחק, שהרי מי הוא זה ואיזהו הוא שיוכל יעמוד לפני המלך. אבל לימדנו דוד המלך לדורות שלא כן הוא הראוי, אלא תיכף לאחר מדרגת היראה מה' ב"ה שמצד הנהגת המלכות, צריך האדם לישא את עיניו ולצייר בדעתו מהשי"ת שמביט הוא עליו כאב ואב המשגיחים על בנם, וכך רואהו השי"ת וחומל עליו כאב החומל על בנו ומביט בו באהבה וחיבה, ועל כאשר רואה האדם שמצד מעשיו רחוק הוא ממנו יתברך, הלא אף אז "המבין אל כל מעשיהם" כתיב (בתהלים לג, טו), ואין מי שיכול להבין את האדם מלבדו יתברך, ומתוך שנושא את עיניו ומחשבתו אליו יתברך בדרך זו, וכמו שכתוב 'אשא עיני אל ההרים', שהם מדרגת אב ואם כאמור, הנה בזה יכול לילך ולעלות עוד ולכלול את עיניו במדרגת 'אין', שהם רחמים למעלה מאב ואם, והם מקור הרחמים שאינם תלויים בדבר כלל.

ז

ולכן הדרך הנכון הוא שיחשוב האדם תחילה ממידת היראה ומידת מלכותו יתברך אשר היא השער לכל המדרגות כולם כמו שאמר רבי אלעזר בזוהר בהר (בדף קח ע"א) על הפסוק (ויקרא טז, א) "בזאת יבוא אהרן אל הקודש", וכמו שכתוב (תהלים קיח, כ) "זה השער לה" ואמר על כך רבי חייא בזוהר (בהקדמה, דף ז ע"ב) שהיראה היא השער לכל המעלות והקדושות כולם. אמנם ישהה האדם בהתבוננות היראה ומיעוט מעשיו בכדי שיבוא לכדי הכנעה והכרה במיעוט ושפלות ערכו, וכדי שיהיה נעשה לכלי לגילוי אהבתו יתברך אליו, וכשם שאין האדם יושב בפתח בית המדרש אלא שוהה בו מעט בכדי לגלות את היראה ממקום הקודש, כך צריך שיששה במידת היראה והתבוננות במלכותו יתברך ומיעוט מעשיו עד שיבוא לכדי הכנעה ושפלות, וזהו כנגד מדרגת האותיות ו"ה שבשם הוי"ה ב"ה כאמור.

אמנם אחר שנכנע ליבו ושיבר את גאותו על ידי היראה, תיכף צריך שיעלה יחד עם הכנעתו ויראתו להתבוננות שכנגד האותיות י"ה הרומזות לאב ואם כאמור, ויזכור את רחמי ה' ואת מחשבתו יתברך עליו כאב החומל על בנו ומבין אל כל מעשיו, ואינו בא עימו בטרוניה אלא חופף הוא עליו ברחמים תמיד וחפץ לתומכו ולסייעו ולהגביהו עד שיוכל לקבל כל טובו יתברך. אמנם גם במידה זו יש בה מצד הדין מעט, וכשם שמפני שחפץ האב בחינוך בנו לכך עתים שמסתיר הוא פניו ממנו כפי הצורך, על מנת ללמדו את הדרך הנכון, ובכדי שיהיה דבוק האדם ברחמים הגמורים, צריך שיעלה עוד וישא ויתן את עיניו על מדרגת 'אין', שהיא מקור הרחמים כולם.

ח

וכל עליית האדם אל הדבקות ברחמי ה' הוא מתוך הביטול וההכנעה כאשר מבין ומתבונן שאינו ראוי לרחמי ה', ותחילה מבין הוא זאת מתוך מידת היראה, ולכך צריך הוא לאחר מכן לרחמי האב, אמנם באמת גם לזה אין הוא ראוי כפי מדרגתו, ולכך צריך הוא לרחמים שאינם תלויים אלא בכטחונו ברחמי השי"ת שירחמהו במתנת חנים כאמור. נמצא שלעולם צריך האדם לכל מדרגות אלו יחד, וכענין שרמזו חכמים במסכת קידושין (בדף ל ע"ב) ונדה (בדף לא ע"א) ששלושה שותפים הם באדם, אביו ואמו והקב"ה, והאדם עצמו הוא כנגד ההכנעה והיראה, וכענין שאמר קהלת (יב, ג) "את האלהים ירא... כי זה כל האדם".

ועל זה אמר דוד 'אשא עיני', היינו שנכנע ונושא הוא עיניו למעלה, וכנגד מדרגת 'אביו ואימו' שהם כנגד גילוי הרחמים והחמלה שיש לו יתברך עליו, כנגד זה אמר דוד 'אל ההרים', וכנגד מה שאמרו שהקב"ה שותף עימהם, שהוא כנגד הביטול הגמור אל הרחמים הגמורים הנמשכים ממידת אריך אנפין הנקרא 'אין', כנגד זה אמר דוד 'מ'אין' יבוא עזרי', שבוטח הוא שיעזרהו השי"ת רק מצד רחמי הפשוטים הנמשכים אל האדם ללא תלות במדרגתו ובמעשיו.

עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי, הלך והביט אדם למטה למקום הרגלים והקליפות, וכמו שאמר רשב"י בזוהר בראשית (בדף נב ע"ב) שהביט בחכמה תתאה אצל הקליפות וניסה לתקנם בכוחות עצמו ובסוד ל"ט מלאכות, עד שנכללו עיניו בקליפה והוצרך לתיקון ביגיעת ל"ט מלאכות ונענש העולם כולו בל"ט מלקויות כמו שאמר רשב"י בתיקונ"ז (בתיקון מח, דף פה ע"א).

ולכך אמר רבי שמעון בן אלעזר בספרי (פ' בהעלותך, פד) שאין לך חביב בכל הגוף כעין, שהרי כאשר לוקה אדם על ראשו אינו עומץ אלא את עיניו, ולכך בה משל הקב"ה את ישראל שהם כ'בבת עינו' יתברך כביכול, כמו שאמר (בזכריה ב, יב) "הנוגע בכם נוגע בכבת עינו". וסיבת הדבר שאין עומץ האדם בשעת יסוריו אלא את עיניו הוא מפני ששורש כל כאב שבזה העולם הוא מל"ט מלקויות הנמשכים מפגם העינים, כאשר הביט אדם הראשון במקום הרגליים בחכמה תתאה, אשר היא השורש לכל כאב שבעולם הבא מצד ל"ט המלקויות, אבל בעצימת העיניים מבטל האדם את אחיזת עיניו בהאי עלמא, ועולה ונכלל בשורש מדרגת העיניים, עד שיכול לבוא אל הביטול ולהכלל בחכמה עילאה, ולתקן מה שקלקל אדם הראשון כשהביט בעיניו בחכמה תתאה, שמזה נמשך הכאב כאמור.

ובזה למדים אנו שתחילת נשיאת העיניים אל השי"ת בעבודת האמונה והבטחון הוא מצד שיבטל את אחיזת העיניים בעולם הזה, וראשית ביטול ההבטה בעולם הזה הוא שיבטל עצמו ויכניע גאוותו, וכענין זה האדם המקבל מכה בגופו וכאיב ליה שעוצם הוא את עיניו בכדי לבטל את אחיזתו בענין הגוף ולהכלל במה שלמעלה ממנו, שבזה הוא ממשך חיות חדש.

ז

וכאשר מבטל האדם עצמו מההבטה על זה העולם בעצימת עיניו ועולה ונכלל בחכמה עלאה כאמור, זוכה הוא ברגע קל לגילוי רחמים גדולים, כי הוא כשם שבעת השינה משיג האדם בחלומו דברים רבים בזמן מועט, וכענין שכתוב "בחלום אדבר בו" (במדבר יב, 1), ובפרט הצדיקים הגדולים שמשגיגים הם בשנתם מה שלא משיגים בני האדם בחיי חיותם בעשרות ומאות שנים, והוא מפני שנכלל אז מוחם בחכמה עליונה, כי נכללים בכל גופם אבריהם וגידיהם במדרגת העיניים, שהם כנגד האות ל' וחכמה עילאה כמו שאמר רשב"י בזוהר בראשית (בדף כו ע"ב), ובזה הם ממשכים מקוצו של ל' שכנגד מדרגת 'אין' חיות ורחמים ואור אין סוף בכל העשר ספירות להאיר ולהעלות השכינה אל גילוי הרחמים לעין כל.

כי הנה כאשר בית המקדש היה קיים נמשכים היו הרחמים בזכות וקדושת בית המקדש, כי כאשר באים היו ישראל למקדש, ביטלו עצמם בזה ונכללו בכל מהותם בחכמה העליונה והיו נמשכים לעולם רחמים גמורים. אבל מזמן החורבן נחסרה ירושלים ונקראת היא 'ירושלם' חסר ל' כמובא במדרש חסרות ויתרות (בבתי מדרשות ח"ב, אות קכו) ובתוספות תענית (בדף טז ע"א), והוא מפני שחסרים אנו את החכמה העליונה, ולכך רואים אנו בכל תהפוכות הגלות שמתגברים ושולטים הדינים בעולם, כי אין נכללים כעת העינים ברחמי השי"ת כבזמן המקדש, ואף יורדים הם להיפך למטה, למקום חסרון אמונה, שאין בוטחים כראוי בה' ב"ה, וכאשר חפצים להתקרב אליו יתברך שוהים ונשארים במדרגת היראה ול"ט מלאכות שכנגד ימי החול, וכאחיזת הקללה "בעיצבון תאכלנה" (בראשית ג, 17), וכענין שנתקללה חוה "בעצב תלדי בנים" (שם, טז), היינו שיש גילוי רחמים מועט שכנגד אותיות ו"ה הנקראים 'בנים', ומפני כך שורים הבריות בעצבון.

ח

כי ירושלים היא סוד 'יראה שלימה' שהוא נוטריקון של 'ירושלים'

כמובא בבראשית רבה (נו, י), ועל זה מרמז 'ירושלים' מלא י' הוא כמו שכתבו שם התוספות בתענית (בדף טז ע"א), ויראה שלימה היא כאשר נוטלים את היראה ועולים עימה יחד לב' המדרגות האמורות, שהם גילוי הרחמים שכנגד אב ואם, שמתבונן האדם במחשבת השי"ת עליו כאב על בנו, ועולה עוד למדרגת ה'אין', שמצפה ונושא את עיניו אליו יתברך שירחמהו בחדס ומתנת חנים שלא בערך מעשיו מקומו ומדרגתו כלל, וכענין הכתוב 'מאין יבוא עזרי' כאמור.

וזו היתה מדרגת ישראל כאשר היה בית המקדש קיים, שהיו באים למקום המקדש ונכללים בחכמה עליונה ונמשכה להם בזה 'יראה שלמה', שהיו משיגים שאינם חיים וממשיכים את הרחמים לצורך עצמם ומילוי תאוותם ורצונם, כי הבינו והתבוננו שאף כאשר יקבל האדם כל הטובות כולם לעצמו אין נחשב הדבר לרחמים כלל, כי אם נמשך לאדם שפע לאין קץ, אך דמו של אחיו שותת ויש צער ויסורים לבר ישראל אף שהוא בקצה העולם, הנה זהו אינו המשכה של רחמים גמורים, כי רחמים אמיתיים הם כאשר נכללים עיני האדם באור הגאולה השלימה, שאז בטלים כליל כל הל"ט מלקויות ואין גילוי של כאב ויסורים כלל, ובזה מתגלה טובו וחסד יתברך, ובאים הכל לאהוב ולרצות בו יתברך, שכל זה הוא עליית השכינה, שמגלה היא את טוב הבורא ב"ה. ולכן לעתיד שישבו ויבנה המקדש תקרא ירושלים 'כסא ה'" כמו שנאמר (בירמיה ג, 17) "בעת ההיא יקראו לירושלים כסא ה'", כי יתבטלו אז כל הקליפות מירושלים וכל הבתי עבודה זרה, ותהיה ירושלים כולה קדושה וישפיע בה גילוי טובו יתברך בחדס וברחמים לכל.

ט

וכאשר נשואות עיני האדם לאור הגאולה העתידה, הנה גם עתה שאנו עדיין בגלות, מכל מקום נכללות עיניו במקום הרחמים הגמורים ואור הגאולה שהיא כסא ה' ו'ירושלים' מלא י' הרומזת לחכמה העליונה כאמור, ובזה מתקן הוא לחטא אדם הראשון ומגלה מלכותו יתברך ומקרב הגאולה כי בזה נכללים כל גופו וכל אבריו באור הגאולה. נמצא שפנימיות הדבר שישא האדם את עיניו אל השי"ת ויבטל מעצמו כל נגיעה ביסורים וכאב הוא שידע ויזכור שגילוי הרחמים הם כאשר יוצא האדם מהתבוננות על עצמו ומהרצון להמשיך את הרחמים אל ארבע אמותיו, אלא מבין הוא ומתבונן שגילוי אמת של רחמים גמורים הוא כאשר עולה הוא אל מקום הרחמים הגמורים לכל ללא תלות במעשי התחתונים, וכענין מדרגת שבת קודש שעולים בה כל העולמות אל מקום הרחמים, עד שבמנחה של שבת עולה השכינה למדרגת 'אין' כאמור.

וזהו כוונת מה שאנו אומרים לפני כל מצוה 'לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה', שמתוך שמבטל האדם את אחיזת עיניו מעצמו לבדו ומהרצון והחפץ ליקח את הרחמים לצרכו לבד, הנה עולה הוא בזה עם כל קומתו אחר עיניו הנשואות לאור הגאולה להמשיך את הרחמים על הבריות כולם, ומבטל הוא מעצמו לכל הקליפות ול"ט המלקויות, ובזה 'תפרדו כל פועלי און', ונמשכת החכמה העליונה שכנגד האות י' ל'ירושלים' מלא י', ונעשית ירושלים לכסא ה', וזהו שנקרא עליית גילוי השכינה.

ובלבד שיתחיל האדם את עלייתו מתוך ההכנעה והביטול, וכמו שאמרו שם בבראשית רבה (נו, ב) שבזכות ההשתחויה יבנה בית המקדש, כי בזה יזכו ישראל לתקן חטא אדם הראשון ולכלול את עיניהם בגילוי הרחמים שהם כנגד מדרגת 'אין', מתוך שהחלו את עלייתם מן ההכנעה, ובזה יהיו ראוים ונכונים להעלות לשכינה, שהוא גילוי טובו יתברך.

קחו חלק במפעל הקודש

המעונינים להצטרף למערך הרכזים ברחבי הארץ והעולם ולחלק מידי שבוע את גיליונות הקודש באזור המגורים וכן לתגובות הארות והקדשות בעיני העלון ניתן לפנות

076.5995991 או במייל: m.yam.shlomo@gmail.com

לקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות לכתובת: alonim.yanuka@gmail.com